

omnino oritur ex eleemosynae largitione. Ergo illi tenentur absolute eleemosynas facere, neque a gravi peccato excusantur ex eo, quod praetendant, graves sibi non occurrere pauperum necessitates.

608 2. Nihilominus practice audiendum est, quod Laym. l. c. observat: „Confessarius absolutionem a peccatis diviti non facile negare debet, quod communes (i. e. non graves) pauperum miserias per eleemosynam sublevare monitus recuset: tum quia de obligatione hac, an et qualis sit, Doctores non consentiunt, tum quia moraliter vix accidit, divitem nullam, saltem in specie, causam afferre posse, cur eleemosynam dare non soleat.“¹ Ceterum, qui *gravi* necessitate pressos *frequenter* repellit, quum ex *superfluis* facile succurrere possit: a gravi peccato immunis haberi nequit.

609 3. Si autem quaeritur, quanta eleemosyna dari debeat: id sane dicendum est, si agitur de extrema vel gravissima necessitate, tantum, quantum sufficiat ad eam avertendam, sive unus solus succurrit, sive plures communi consilio re ipsa succursuri sunt. Si autem de ordinariis necessitatibus agitur, quas in singulis sublevare obligationis non est, S. Alph. cum aliis (*H. A.* tr. 4 n. 19 et theol. l. 2 n. 32) censet, divites debere, si his amplius vere superfluum sit, quinquagesimam circiter partem annuorum reddituum pro eleemosynis destinare, seu 2% ex redditibus: si vero haec superflua non sint, minus; imo etiam, si ingentes essent redditus, non eadem proportione obligationem urgere. Verum hanc quantitatis determinationem nostris temporibus vix practicam esse puto.

4. Quum non solum pecuniae vel victus largitio necessaria esse possit, sed specialis operae collatio: dici debet, medicos, advocatos similesque in officio constitutos debere pauperibus gratis succurrere, nisi publicis sumptibus provisum sit. Quanta vero sit obligatio, quantum laboris iis impendendum sit, pendet a gravitate necessitatis, in qua pauper versatur, et ab incommodo, quod opem laturo creatur².

5. Aliquando accidit, ut re in commodatum vel in mutuum data necessitas proximi satis sublevetur: quare tunc necessarium non est, rem donari, ut praecepto caritatis satisfiat. Ita communiter.

6. Omittendum non est, posse etiam discretionis defectu in largiendis eleemosynis peccari. Nam sane iis, qui ob socordiam et pigritiam egent, parce tantum subveniendum est, ne eorum pigritiae atque otiositati faveatur.

Reliqua expositione vix indigent.

¹ Videlicet communis omnino doctrina theologorum est, etiam in communibus pauperum necessitatibus divites *obligari* ad eleemosynas dandas; sed pauci sunt, qui de gravitate obligationis quaerant. Testem habes Baller. in notis ad Gury I n. 228. Plerique dicunt, esse obligationem; aliqui expresse dicunt, eam obligationem esse *gravem*, alii pauci expresse dicunt, *gravem* obligationem *non* esse: quamquam ex his ultimis non desunt, qui dubitanter et timide gravitatem peccati eorum negent, qui in communi necessitate omnes pauperes repellant, ut Laymann: „at vero, si abundans divitiis, nulla rationabili excusatione motus, omnes a se mendicos et pauperes inhumaniter repellat, is . . . in malo statu versari videtur“. Quare perperam agere mihi videntur, qui probabilitatem alterutrius sententiae auctoritatibus definitam esse statuunt.

² Imo omnia opera, quae vocantur misericordiae corporalis huc referri licet, nimirum: Esurientibus cibum dare, sitientibus potum porrigere, nudos vestire, peregrinos excipere, captivos redimere, infirmos visitare, mortuos sepelire.

§ 3.

De spirituali quasi-eleemosyna seu de correctione fraterna.

Spiritualia misericordiae opera exhibentur:

1) Docere ignorantem, 2) consulere dubitanti, 3) consolari afflictum, 4) corrigere peccantem, 5) condonare offendentem, 6) ferre onerosos et graves, 7) orare pro vivis et defunctis.

Ex quibus alia aut gravem miseriam non supponunt, aut difficulter ab iis, qui in officio constituti non sunt, possunt exerceri. De condonatione offensae speciatim agendum erit. De oratione pro aliis dictum est satis tum in art. praeced., tum in tractatu de religione. De sola correctione delinquentis hic fusius disserendum.

Distinguitur potissimum *fraterna* correctio, et *judicialis*. Fraterna, quae tendit in solum privatum bonum delinquentis; judicialis, quae ad bonum commune dirigitur, ad servandum et reparandum ordinem iustitiae per delinquentis punitionem. Fraterna correctio igitur a quolibet, etiam privato homine aequali et inferiore, fieri potest; judicialis a solo legitimo Superiore. — Mediam quandam correctionem distinguunt, paternam sc. Superioris, quando nondum iudicis partes agit, sed patris, ideoque bonum delinquentis pro norma agendi habet, poenâ non additâ, nisi ad summum aliqua medicinali. Quae correctio *fraternae* accensenda est.

I. Fraterna correctio in quolibet mortali peccato materia apta⁶¹¹ est, quae gravem obligationem secum trahere *possit*.

II. Ut autem gravis obligatio corrigendi re *existat*, generatim debet 1) constare de proximi peccato gravi *commisso*, aut de ejus gravi periculo *committendi*; 2) improbable esse, quod proximus per se resipiscat, aut periculum evitet; 3) spes positive probabilis fructus adesse; 4) deesse alter aptior, qui admoniturus sit; 5) abesse periculum gravis damni vel incommodi pro corrigente. Cf. S. Alph. n. 38 cum aliis.

III. Obligatio per se est, *secrete* admonere, antequam ulterius procedatur; sed hujus ordinis servandi lex cessat: 1) si agitur de avertendo damno tertii innocentis, maxime si de damno communi, cui per secretam admonitionem non satis certo occurratur; 2) si delatio fit ad Superiorem ut patrem, qui putatur melius et efficacius posse corrigere; 3) si ipse delinquens cessionem famae suae hac in re fecerit, neque evidens sit, secreta admonitione aequè bene aut melius provideri posse, quam per delationem ad Superiorem.

Explicatio. Nota ad I. 1. Praeceptum correctionis fraternae ex verbis⁶¹² Christi Mat h. 18, 15: „Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum“ communis interpretatio colligit. Ratio autem est, quia caritas obligat, ut proximum, si commode possim, a *gravi malo* eripiam. At quodlibet mortale peccatum grave malum est. Et quamquam grave peccatum non fit, nisi *propria* voluntate peccantis, tamen fieri potest, ut 1) resipiscentia practice difficilior reddatur, quia peccator non recogitat, ac propterea in magna miseria de-

tentus manet, 2) ut peccandi voluntas externo aliquo periculo inducatur, a quo difficile sit, peccatorem ipsum se extricare, nisi admoneatur et adjuvetur. Quare in hac re non eadem limitatio obligationis admittitur, atque in auxilio contra malum temporale ferendo, ubi obligatio per se non est, eum impedire atque a damno eripere, qui libera voluntate sua bona projicit: nihilominus etiam in rebus temporalibus vere urgebit obligatio opem ferendi, si quis quodammodo mente captus grave malum sibi illaturus sit; similiter igitur dic, obligationem esse in miseria peccati a proximo auferenda vel avertenda, modo advertas conditiones in principio II. positas. Cf. S. Thom. II. II. q. 33 a. 2.

2. Imo si omnes circumstantiae allatae adsunt, praeceptum grave esse, et consensus theologorum, et ipsa rei natura docet, quum res in se sit gravis. Verum ut rite intelligatur praecepti objectum: hoc non tam est peccati jam facti correctio, quam futuri mali spiritualis impeditio, videlicet 1) impedire, quominus proximus graviter peccet aut grave peccatum iteret, 2) impedire, quominus per diuturnum tempus cum novo periculo gravis spiritualis damni sine resipiscentia maneat. Cf. etiam Laymann I. cap. 7 n. 2.

Inde sequitur: Delinquentem *statim* corripere, non solum propter circumstantias non verificatas plerumque non convenit, sed ne ex sese quidem objectum praecepti fraternae correctionis est. Nam instantanea post peccatum commissum resipiscentia ne peccantis quidem gravis obligatio est, multo minus alter ad eam efficiendam sub gravi tenetur.

⁶¹³ Ad II. 1. Si putari prudenter potest, peccantem non relapsurum, sed brevi ex sese ad meliorem frugem se conversurum esse, cessat fraternae correctionis obligatio.

2. Si prudenter timetur, ne correctio proximi rem pejorem reddat, tantum abest, ut adsit obligatio corripiendi, ut potius sit obligatio silendi, nisi de aliorum etiam damno agitur.

3. Si Superior probabiliter correcturus est, obligatio inferioris seu ejus, qui delinquenti aequalis est, cessat: eodem modo, si alium aptiorem prudenter puto correcturum re ipsa esse. Quodsi tandem alii officio desint, ad quemlibet aptum obligatio devolvitur.

4. Ignotum corrigendi raro obligatio erit — nisi alia pericula conjunguntur —, quia vix scitur cum probabilitate spes fructuosi exitus, imo non raro exitus pejor timeri debet.

5. Homo privatus, qui pusillanimitate, verecundia etc. se minus aptum ad corrigendum putat, et propterea correctionem omittit, tamen paratus est ad eam faciendam, si sciret eam necessariam et efficacem fore: per se *venialiter* peccat, non graviter. V. S. Thom. I. c. q. 33 a. 2. Imo privati raro inter se tenentur stricte ad correctionem, nisi quaedam familiaritas inter eos existat, quia raro omnes conditiones impletae sunt; rarius etiam inferior ad corrigendum Superiorem.

6. Multo magis scrupulosi generatim loquendo ab obligatione correctionis fraternae excusantur, quia nesciunt circumstantias excusantes discernere, imprudentias multas facile commissuri sunt, imo

non levi incommodo subjicerentur, si se obligatos esse putare deberent: quare pro illis obligatio in solis casibus extraordinariis et evidentibus aderit.

7. Inquirere autem in aliorum vitam non est hominis privati, sed Superiorum, imo etiam apud illos inquisitio sane moderata esse debet: quare correctio stricte fraterna de casibus cuilibet obviis intelligitur, seu in iis rebus, quarum notitia nobis haurienda offertur.

Ad III. 1. Ordo per se a Christo praescriptus est, ut proximus primo secreto admoneatur, dein coram aliis, tandem denuntietur. Nisi igitur gravis causa contrarium suadet, *secreti* criminis correctio primo debet fieri *secreti*. Verum uni homini aptiori ad corrigendum id communicare, ex se non notabilis mutatio ordinis, imo pro diversitate rerum omnino est licita.

2. In communitatibus, quando agitur de delicto nocivo, maxime si de ⁶¹⁴periculo pervertendi plures, seu de communi damno gravi agitur: periculosa et inefficax generatim est privata admonitio, sed requiritur statim delatio rei ad Superiorem, qui viderit, utrum paterna admonitione an poena malum potius avertat. Quare etiam cum gravi incommodo haec denuntiatio fieri debet; quod observari debet circa seductores aliorum in collegiis, convictibus etc. Cf. Müller II. § 31. 6.

3. In religiosis ordinibus quandoque fit juris ad famam renuntiatio in eum finem, ut cuilibet liceat defectus aliorum deprehensos immediate ad Superiorem deferre. Quod ubi factum est, rarissime accidit, ut non immediate Superior moneri possit, praetermisso delincente. Nam aut agitur de graviore defectu, aut de levi famam non laedente. Si prius, de stabili emendatione deque absentia omnis damni pro communitate absque Superioris interventu vix unquam plene et certe constabit; si defectus levis fuit, caritas non postulat, ut ejus notitia coram Superiore tegatur, sed potius ut ei manifestetur, quo melius possit corrigi. Quare practice privata delinquentis monitio vix non semper *potest omitti*, at saepe etiam *praemitti* potest. Ceterum si quando ageretur de defectu gravi non noxio ante longum tempus commisso, de cujus emendatione plenissime constaret, caritas vetaret, ne ejusmodi res panderetur. V. Busenb., S. Alph. I. c. n. 42 cum Suar., Sanchez *in decal.* I. 6 cap. 18 n. 49 et 60, Lugo *resp. moral.* lib. 4 dub. 46 etc.

Scholion. 1. Quod de fraterna correctione dicitur, debere eam ⁶¹⁵fieri posse sine gravi incommodo, ad obligationem Superioris non refertur. Ille enim, quando vi muneris monere et corrigere debet, propter incommodum magnum non excusatur.

2. Generatim obligatio correctionis restringitur ad defectus graves. Verum id duplici limitatione indiget: 1) In communitate religiosa defectus per se nullo modo mortales, si frequentiores fiunt, disciplinam graviter relaxare possunt: quod est damnum grave. Quare ne hoc periculum oriatur, gravis obligatio occurrendi defectibus levibus existere potest saltem pro Superioribus et iis, qui cum eo invigilare debent. 2) Si quis cum altero familiaritate utitur, eumque commode a peccato etiam non gravi liberare vel praeservare potest, neglectus

hujus officii veniale peccatum contra caritatem esse potest: prudentia tamen etiam majore hic opus est.

3. Cum fraternae correctionis praecepto hucusque exposito cognitionem habet officium monendi seu corrigendi eum, qui ex ignorantia non (graviter) peccaminosa vel inadvertentia legem objective laedit. Circa quod breviter nota:

1) Obligatio monendi oriri potest ex avertendis: a) damno ipsius ignorantis, b) aut damno tertii, c) aut scandalo, d) aut laesione divini honoris, e) aut alio periculo damnove religionis.

2) Quorum si nihil occurrit, in homine privato fere abest obligatio monendi. Facilius quidem aderit obligatio praecavendi vel impediendi laesionem objectivam legis naturalis aut divinae: quando enim de lege mere humana agitur, seclusis causis enumeratis, plures scriptores (v. Lacr. l. 2 n. 214) hominem *privatum* ab omni obligatione veri nominis eximunt, etsi facile possit monere, plerique obligationem nihilominus statuunt, nisi quaedam rationabilis causa sit, cur res silentio prematur.

Exemplum habes, si quem vides amicum ex oblivione abstinentiam, jejunium violare.

Caput III.

De caritate negative servanda seu contrariis actibus non violanda.

Postquam de actibus positivis caritatis sermo fuit, peccata contraria declaranda sunt, quibus caritas laeditur, simulque de officiis, quae inde deducuntur. Atque primo de odio et inimicitia et de caritate ipsis inimicis debita; secundo de scandalo; tertio de cooperatione cum alieno peccato dicendum est.

Articulus I.

De odii inimicitiaeque peccato atque de caritate inimicis debita.

§ 1.

De notione odii et peccatorum similium.

⁶¹⁶ I. Distinguitur odium *abominationis* et odium *inimicitiae*. Prius est odium seu aversio *alicujus mali in persona*, et aversio personae, quia et quatenus illud malum in ea apprehenditur; odium *inimicitiae* est *odium personae* eo tendens, ut malum in ea apprehendatur seu tendens in gaudium vel desiderium circa malum proximi, ut ipsi malum est. Cf. S. Alph. n. 30, Reuter p. 2 n. 124, Laymann *de car.* c. 8 n. 1, Vasquez in I. II. d. 23 n. 7 et 8, Cajet. in I. II. q. 29 a. 1.

II. Odium *inimicitiae* est semper peccatum idque ex genere suo mortale; odium *abominationis* potest haberi sine peccato, imo cum laude, potest etiam esse peccatum sive grave sive leve pro causa, ex qua concipitur, et pro gravitate rei.

III. Ab odio *inimicitiae* moraliter non distinguitur tristitia de bono alterius, quatenus ipsi bonum est; distinguitur invidia, quae etiam est peccaminosa tristitia de bono alterius, quatenus consideratur id ipsum tamquam malum proprium propriae excellentiae diminuens.

IV. Verum alteri malum optare, vel de ejus bono tristari, potest ex diversis causis fieri. Si ex *justa* causa fit, peccatum non est; si sine *justa*, imo ex mala causa, peccatum est, idque ex genere suo grave.

Explicatio. Ad I nota: In abominatione displicentiam mali proximo ⁶¹⁷ adjacentis concipio, in inimicitia illius mali complacentia habetur; in inimicitia personae displicentia primum et principale est, in abominatione solummodo est consequens atque tantum secundum quid concipitur ¹. Ita homo criminosus potest mihi, quatenus crimen aversor, objectum abominationis esse; at nihilominus inimicus mihi nondum est, imo possum et debeo sinere eum amare optando ejus conversionem. Inimicus autem ejus, quem odit, bonum et felicitatem aegre fert, non desiderat, de eo tristatur potius quam gaudet, gaudet vero de inimici malo, infortunio, paupertate, infamia etc.

Ad II. 1. Odium *inimicitiae* directe et essentialiter opponitur caritati eamque penitus excludit; quare necessario peccatum mortale est — excipe si ad propriam *inimicitiam* non attingit, sed eam in re parva *imitatur*, optans aliquod malum non magnum.

2. Odium *abominationis*, si concipitur ex *justa* causa, i. e. ex re, quae abominationem vere meretur, imo ea nos afficere debet, sc. ex gravi atque pernicioso crimine, ordinem recti nullatenus laedit, modo *abominatio* in ea causa sistat, aut si eam desiderium mali proximi comitetur, id sub ratione veri boni optetur; v. g. si quis populi seductorem propter seductionem ejusque damna abominatur, eique ne tot seducantur, mortem aliave mala, quibus impotens fiat ad nocendum, adprecatur a Deo infigenda.

3. Si autem odium *abominationis* concipitur ex re non absolute mala, sed relative tantum, vid. quatenus aliquis mihi aliisve est causa alicujus mali temporalis, *abominatio* non illico quidem peccatum dici potest; at si major est, quam ullo modo meretur, aut si propter minus malum ab altero imminens ejus malum gravius desideratur, evadit peccatum, idque mortale aut veniale pro gravi aut non gravi excessu.

Ad III. 1. Tristitia de aliqua re concepta necessario supponit in animo gaudium vel amorem rei oppositae saltem interpretativum; quare si de peccatis loquimur, non idem quidem peccatum est, quum actus sit diversus, tamen *ejusdem specificae malitiae* vel moralis valoris, atque amor ille. ⁶¹⁸

2. Invidia vero non est plane ejusdem speciei, ac tristitia *inimicitiae*; *in se* est minoris malitiae, quamquam non raro ex *inimicitia* oritur atque *inimicitiae* tristitiam adjunctam habet. Est nihilominus ipsa etiam

¹ Sic intellige, quod Prickartz tom. 2 p. 3 n. 114 dicit: „nunquam licet proximi personam abominari; tale odium *abominationis* personae non admittit parvitatem materiae“; quod nisi explicaretur, falsum rigorem contineret. Nimirum doctus ille scriptor „personae *abominationem*“ sumit — ut eodem loco videre licet — pro „affectu, quo aversor proximum, tamquam *omni* dilectione indignum“: id autem graviter peccaminosum est, quia excludit proximum a communi caritate omnibus debita.